

tree talks

E.01

Rooted Histories

Gehan de Silva Wijeyeratne

[00:05] ලුණුගඟ උද්‍යාන සිය 75වැනි සංවත්සරය සමරන මොහොත හා සබැඳිව *Tree Talks* පෝඩ්කාස්ට් ප්‍රචාරය විසින් උද්‍යානයෙහි වැඩි ඇති තුරුලතා සහ පරිසර පද්ධති පිළිබඳව ගවේෂණය කරයි. වර්ෂ 1948 දී ශ්‍රී ලංකාව නිදහස ලබාගැනීමට පෙර මිලදීගන්නා ලද ලුණුගඟ, ජෙෆ්රි ඩාවාගේ පළමු සහ දිගුකාලීන ම වාස්තු විද්‍යාත්මක ප්‍රයත්නය යි. මෙම ජීවමාන ලේඛනාගාරයෙහි පවතින සංකීර්ණතා අනාවරණය කිරීමට අප හා එක්වන්න.

[00:33] *Tree Talks* ප්‍රචාරය කෙරෙන කථාංග සඳහා අවශ්‍ය සියලු පිටපත්, පරිවර්තන සහ අතිරේක මාර්ගෝපදේශ *To Lunuganga* සහ Geoffrey Bawa යන වෙබ්අඩවිවලින් ලබාගත හැක. එම පෝඩ්කාස්ට්හි show notes වල ඒවා හා සබැඳි ලිපි කු දක්වා ඇත.

[00:48] මෙම කථාංගය හරහා, පරිසරවේදියෙකු, ජායාරූප ශිල්පියෙකු සහ ග්‍රන්ථ කර්තෘවරයෙකු වන ගෙනාන් ද සිල්වා විජයරත්න සමඟ ශ්‍රී ලංකාවේ වඩාත් පෙමාතුරු තුරුලතා කිහිපයක සැඟවුණු ඉතිහාසය සහ අනපේක්ෂිත සංක්‍රමණයවීම් ගවේෂණය කෙරේ.

[01:07] හෙලෝ, මම ගෙනාන්. ගෙනාන් ද සිල්වා විජයරත්න. මම හැදුනේ වැඩුණේ ශ්‍රී ලංකාවේ, මම දැන් පදිංචි වෙලා ඉන්නෙයි රැකියාව කරන්නෙයි ලන්ඩන් වල, හැබැයි මම හිතර ශ්‍රී ලංකාවට එනවා සහ ඒ සම්බන්ධය පවත්වාගෙන යනවා මොකද මම මේ රටේ සංචාරය කරන්න බොහොම කැමතියි, අනෙක මම හිතරම අලුත් පොතක් ලියනමින් ඉන්නේ. ඉතින් අද මම ඉන්නේ ලුණුගඟ උද්‍යානයේ. මම මේ උද්‍යානය වටා ඇවිදින අතරේ, නිවර්තන රටවල්වල, නිවර්තන නගරවල සහ නිවර්තන උද්‍යානවල මිනිස් වර්ගයාගේ ඉතිහාසය ගැනත්, මිනිස්සු එක් තැනක ඉඳුන් තවත් තැනකට සංචාරය කළේ කොහොමද කියන එක ගැනත්, ඔවුන් තමන් සමඟ විශේෂයෙන් ශාකවර්ග රැගෙන ගිය හැටි ගැනත්, ඒ සියල්ල මුළුමණින් මගි වාගේ ජාත්‍යන්තර මට්ටමේ ඉතිහාසයකට අයත් දෙයක් බවත් ඔබට දැනගන්න ලැබේවි. ඇත්තට ම දේවල් එකිනෙකා හා සම්බන්ධ වී තිබෙන විදිය ඒවායින් පෙන්වා දෙනවා.

[01:56] ජෙෆ්රි බාවා යුරෝපීය ආභාසයන් ගණනාවක් ලුණුගඟ උද්‍යානයට ගෙන ආ නමුත්, ඒවා (වාස්තුවිද්‍යා) මූලිකාංග මනාව වැළඳගත් නිවර්තන ගෘහ නිර්මාණ ශිල්ප ලක්ෂණවල එන විලාසයකට හැඩගස්වන්න සමත්වුණා. ඔහු හඳුනාගත්තා, සුළං, වැසි, දුහුවිලි සහ අවිච කියන සියල්ල ම නිවර්තන මුසුවේ ම කොටස් බව. දැන් මම ඉන්නෙ නිවර්තන පොදු වැස්සක් ඇඟවෙමින්. හැබැයි මම ඒක සතුවින් විදිනවා. ගෘහ නිර්මාණ ශිල්පය හැදිලා තියෙන්නෙ, මේ මූලද්‍රව්‍ය එක්ක ආරෝච්චට ගිහින් සටන් කරනවට වඩා ඒවා මිත්‍රශීලීව වැළඳගැනීමට යි. වාස්තුවිද්‍යාවත් එයින් බාහිර ලෝකයත් අතර මේ කියන අන්තර් සම්බන්ධයේ පැවැත්මයි ඇත්තටම ඔහුට අවශ්‍ය වුණේ. මේ ලුණුගඟ උද්‍යානයේ, නිවර්තන පාරාදීසයක් නිර්මාණය කරන්න වගේ ම, ඒ වෙනුවෙන් එයින් පිටතත් ඔහු දේවල් හැඩගස්වා මුර්තිමත් කර තිබෙනවා. ඒක එක්තරා ආකාරයක පෞද්ගලික පරිසර රක්ෂිතයක් සහ සමූහ නිවර්තන උද්‍යානයක් අතර දෙමුහුමක්. අවකාශයත් එළිමහනට විවෘතවීමත් ගැන හුදු හැඟීමක් සහ ජලය හරහා (අදාළ පරිසර දර්ශන)හැරඹීමක් විතරක් නෙවෙයි, ශ්‍රව්‍ය හූ දර්ශන පවා දැඩි සේ නිවර්තන පරිසරයකට අදාළයි. ඔන්න මට අතර ඉඳලා ඇහෙනවා බොහොම මද ස්වරයකින් නද දෙන, ශ්‍රී ලංකාවට ආවේණික කුඩා කොට්ටෝරුවෙක්ගේ හඬක්. ඒ වගේ ම වැවට එහාපැත්තෙන් රජ අළු හිස් මසුකුස්සාගේ (Grey-headed Fishing Eagle) කෑගැමත්. මගේ වටපිටාව දිනා බලනකොට ජේතවා, ශාක ගැන, ලෝකයේ ඒවාට උරුම තැන් ගැන ශාක අපිට සම්බන්ධ වන විදි ගැන සහ ජීවිත පැවැත්ම වෙනුවෙන් ඔවුන් පාවිච්චි කරන විවිධ උපාය මාර්ග ගැන හිතන්න මේක හොඳ තැනක් බව.

[03:35] මං දැන් ඉන්නේ, පහළ ගැලරිය (Lower Gallery) කියල හඳුන්වන තැන. හැත්තමි, Hen House එකට යාබදව ඇති කියවීමේ කාමරයේ. මං මෙතැන වාඩිවෙනකොට, ඔයාලට පුළුවන් මෙතැන එක අයිතක ගැට්ටක වාඩිවෙන්න. ඒ එක්ක ම මිනිස් නිර්මිතයක් විදියට සැකසුව පොකුණ ගැන ඔයා සෝදිසියෙන් බලාගෙන ඉන්න. ඒවායේ දිය මානෙල් මල් තියෙනවා. මේ අර්ථයෙන් ගත්තම මේක වසර මිලියන 400ක්, 500ක් ආපස්සට හැරී බැලීමක් වෙනවා. ඒ මොකද ඔයා ඉපැරණි ම ශාකයක් දිනා බලමින් ඉන්න නිසා. තුරුලතා ගැන දක්වන සම්බන්ධතාවය අනුව අපි ඉන්නේ කොතනද කියලා හිතනකොට, එක් අතකින් බලද්දි, අපි ඇත්තට ම ජීවත්වීම වෙනුවෙන් ශාකවලින් ඉවතලන අපද්‍රව්‍ය, පරිභෝජනය කරන සත්වයෝ. මොකද මීට අවුරුදු බිලියනයක් බිලියන භාගයක් අතර කාලයකට කලින්, පෘථිවිය තිබුණේ ඇත්තටම ජීවත්වෙන්න බොහොම අහිතකර තැනක් විදියට. ඒ වෙද්දි ඔක්සිජන් තිබුණේ නැහැ. එතකොට ඒ ඔක්සිජන් හැදුණේ මොකකින්ද? ඒ ඔක්සිජන් සේරම හැදුණො, ශාකවල ප්‍රභාසංස්ලේෂණ ක්‍රියාවලියෙන් බැහැරවන අපද්‍රව්‍යවලිනුයි. ඒ අය ආලෝකයේ ශක්තිය එක්තැනකට අල්ලලා එකතුකරගෙන, කාබන්ඩයොක්සයිඩ් උරාගෙන, ඔක්සිජන් මුදාහරිනවා. ඉතිං, ශාක තමයි ක්ෂීරපායී සත්වයින්ට

පරිණාමය වෙන්න ඉඩකඩ සැලැස්සුවේ. මොකද, ගහකොළ නැතිනම්, අපි දන්නවා ඔක්සිජන් වගේ ම අපිත් ජීවත්ව ඉන්න එකක් නැති බව.

[04:52] ජීවමාන දෙවිකෙනෙක් ඔයාට නොයාගන්න වුවමනා නම්, ඊට ළඟ ම දේ තමයි මට පෙනෙන මගේ වටපිටාවේ තියෙන මේ හැමදේම. ඒක එහෙම නෙවෙයි නම්, ඒ දෙවියො කැමති වේවි මේ සා එලක් නැති කාරණෝකට, ආලෝකයේ බලයෙන් කුඩා අංශු සහ පොටෝන අරගන්න, කාබන්ඩයොක්සයිඩ් වගේ පණ නැති වායු අරගෙන ඒක ජීවී පටක බවට පත්කරන්න සහ මේ කාබනික ආරක්කු ආකාරයේ වහලක් වැනි පෙනෙන ගස් සමූහයක් (organic cathedrals) ගොඩනංවන්න. තුරුලතාවලට (සිය පැවැත්ම) සාර්ථක කරගන්න විවිධ උපායමාර්ග තියෙනවා. ජීවත්වෙන්න නම් ඔයාට හුස්මගන්න වෙනවා වගේ ම ආහාර ගන්නත් සිද්ධවෙනවා. එතකොට ශාක ආහාරයට ගන්නෙ මොනවද? එයාලා ඇත්තට ම 'හිරු අහරට ගන්නෝ' යි. එයාලාට ඉර ආහාරයට ගන්නයි ඕනෙ. ඒ කියන්නෙ, මම උඩු වියන දක්වා එයාලට ඉහළට ඔසවලා, එයාලට උපරිම මට්ටමට ම හිරු එළිය ලැබෙන්න සලස්වන්න ඕනෙ. ඒ තමයි පරිවෘත්තීය ක්‍රියාවලියට සහ පද්ධ මතට පත් කරවන්න එයාලා පාවිච්චි කරන හිරු එළිය. මේ අවට බලනකොට ශාක අනුග මනය කරන ක්‍රමෝපායන් තුනක් අපිට අඩුතරමින් දැකගන්න පුළුවන්. එයින් පළවෙනි එක මේක. දෙපෙත්තෙන් පටන් අරන් ඉහළට ම යන්න පුළුවන් තරමට ශක්තියක් මව් ශාකයෙන් ම ලැබිලා තියෙනවා කියන සාධකය උඩ, පුංචි පැළේ බිමින් පටන් අරන් හෙමින් හෙමින් වර්ධනය වෙන්න පටන් ගන්නවා. එතකොට බීජපැළ ඉවත්වෙනවා සහ ඒක සෙසු ශාක එක්ක ඉහළට යාම පිළිබඳ තරගයක් වෙනවා. ඔයා සවිමත් ශාක කඳක් හෝ (ගහක අතු බෙදීමට පෙර ඇති) ගහේ ප්‍රධාන කඳ කොටසක්ව වැඩිලා, කෙළින් ම සෘජුව ම ඉහළට යනවා. ඉන්නේ වැසි වනාන්තරයක නම්, අඩි 100ක් විතර ඉහළට වැඩෙන්න ඔයා උත්සාහ කරනවා. මොකද, එහෙම නැතිවුණොත්, ඔයාට ඉරඑළිය ලබාගන්න බැරවෙන හිසා. මොකද, ඔයාට (තමන්ගේ තැන ලබාගන්න අනෙක් ගස් එක්ක) තදබදවෙන්න සහ හෙවණකට යටත්වෙන්න සිද්ධවෙන හිසා. ඉතින් මගේ අවට තියෙන මේ පුවක් ගහේ ඉඳලා කොස් ගහ දක්වාත්, ඊළඟට ඇත්ත වශයෙන් ම තණකොළ වර්ගයක් වන උණගස් දක්වාත්, ගොඩක් ගස් තියෙනවා ඒ කියන සම්මත ක්‍රමෝපායන් තියෙන. ඔයාලට පේනවා එයාලා කෙළින් ම ඉහළට යන බව. හැබැයි හැම ගහකට ම ඒ දේ කරන්න වුවමනා නැහැ. යටිතල පහසුකම් වෙනුවෙන් තමන් ආයෝජනය කරනවා වෙනුවට, ඒ වෙනුවෙන් ආයෝජනය කළ කෙනෙක්ගේ කර පිටින් යන, තමන්ගේ (පැවැත්ම වෙනුවෙන් සටන් කිරීමේ) තවත් ක්‍රමෝපායක් වන වැල් වර්ගත් ඔයාට දකින්න ලැබේවි. ඒ හිසා, ඔයා ගහේ කඳ දිගේ උඩට නගින්න, ඒක තවත් උපාය මාර්ගයක්. නමුත් ඒ කොහොම වුණත් ආයෙමත් ඔයා ඉහළට යන්න ඕනෙ. තුන්වෙනි උපාය මාර්ගය තමයි, අපිශාක (Epiphytes). එය, ශාක මත රැඳීසිටීම (epi) සහ ශාක (phytes) ලෙසින් වචනාර්ථයෙන් පරිවර්තනය වෙනවා. අපිශාක කරන දෙය තමයි, තමන්ගේ මහන්සියක් නැතිව අනෙක් ශාකයේ පිහිටෙන් ඉහළට යන්න උත්සාහ කරන එක. ඒක අහල පුරුදුයි වගේ ද? මෙතන නම් කිසිම දේශපාලනික අදහසක් නැහැ. හැබැයි අපිශාකවල බීජ පරෙවියො, කොට්ටෝරුවෝ සහ බටු ගිරවු අරගෙන යනවා කියලා හිතන්න පුළුවන්. ඔවුන් වසුරු හෙළද්දී ඒ බීජ ගැලෑවී පිටතට පැමිණෙනවා. ඉතින් එයාලා මට වඩා අඩි කිහිපයක් දුරින්, මැද මට්ටමේ කොහෙ හරි තැනකදී අපිශාක වගේ ම සම්පූර්ණ ලෙසින් සියල්ල පටන්ගන්නවා. මම ඉහළ බැලුවොත් මට තව අපිශාක බොහොමයක් දැකගන්න පුළුවන්. ඒ අය ඉන්නේ ඉර ඉන්න තැනක. එයාලා දිගට ම එතන ලැගුම් ගනිවි. ඒ අය එලදායි විදියට ගස මත ජීවත්වෙනවා. ඉතින් එක ශාකයක් තියෙනවා තවත් ශාකයකට ආධාරකයක් වන. සමහරවිට පාසි, අක්මාශාක (liverworts), දියසෙවෙල වර්ගයේ පැළෑටි (bryophytes) සහ ඔය වගේ තවත් බොහොමයක් ශාක වර්ග තියෙනවා. හැම ගහක් ම ඉන්පස්සේ තමන්ට ම සොබාවික පරිසර පද්ධතියක් බවට පත්වෙනවා.

[08:14] අවට තියෙන ගස්වලින් මට දකින්න ලැබෙන එකක් තමයි මේ කොස් ගස. ශ්‍රී ලංකාවට ඉතාම වැදගත් ගහක්. කොස් ලිය ඇත්තටම හොඳයි, දැවයේ දැඩ්බව සහ පැහැය නිසා කොස් ලිය මිනිස්සු මිලකරනවා. ඒත්, මගේ අවධානය වෙත අතකට ගියේ, ශ්‍රී ලංකාවට ආවේණික හරිත පරෙවියෙකුගේ හෙවත් ශ්‍රී ලංකා බට ගොයෙකුගේ (Sri Lankan Green Pigeon) හඬ ඇතින් ඇහුණු හින්දයි. මට පොඩ්ඩකට ඉඩදෙන්න. මම මේ දකිමින් ඉන්නේ, මානාකුඩු මැදි පිලිහුඩුවෙක් (Stork-billed Kingfisher) වේගයෙන් පොකුණට කිට්ටුකරන හැටියි. මේක හරි ම ලස්සන දෙයක්. මං කිව්වේ ඔයා ගස් ගැන කතාකරන්න උත්සාහ කරකර ඉද්දි, වෙනත් දේවල්වලින් ඔයාගේ අවධානය බිඳෙන විදිය.

[08:55] අපිට පේනවා මෙහෙ බිලිං ගස් කිහිපයක් තියෙනවා. මට හොඳටම විශ්වාසයි හැම ලාංකිකයෙක් ම දිවුරාවි, මේවා දේශීය ශාක කියලා. හැබැයි ඇත්ත මේකයි. මේවා බොහෝදුරට ඉන්දුනීසියානු මලකස් දූපත්වලිහුයි සමිභවය වුණේ. ලාංකිකයන්ට මේක විශ්වාස කරන එක අමාරු වේවි. මොකද, මේ ගොඩක්දෙනෙක්ට ඉස්කෝලේ ගිහින් පලතුරු වෙළෙන්දාගෙන් බිලිං මිලදීගත්ත සුන්දර මතක තියෙනවා කියලා මම හිතනවා. ඔයාලා ඒක කන්නෙ අමුවෙන් නැත්නම් මිරිස් එක්ක. ඒක සැර දනවන කෙටි ආහාරයක් වර්ගයේ දෙයක්. හරිම ආම්ලිකයි. ගහ ඉතා ම ලස්සනයි. ඔයාට දකින්න පුළුවන් ඒවායේ පිහාටුවක වගේ දෙපැත්තට විහිදුණු කොළ. පර්ණාංග ශාක වගේ. දකින්න බොහොම ප්‍රසන්න පෙනුමක් තියෙන්නෙ. ඒක තරමක් කුඩා - උස (උසට සර්ලන කඳක් සහිත)ගසක්.

[09:46] මගේ අවධාන වෙත අතකට ගියේ, මානාකුඩු මැදි පිලිහුඩුවාගෙ සද්දේ ඇහුණු හින්දා. ඒ තමා ශ්‍රී ලංකාවෙන් හමුවුණු විශාල ම පිලිහුඩුවා. බාවා මේ විස්මයජනක තෙත්බිම් වාසතුමිය නිර්මාණය කරලා තියෙන්නෙ, පොකුණු, කොරටු, (පොදු බිම්) වගේ එක්තරා විදියට කුඹුරු විදියේ දේවල්වලින්. ඒවගේ ම, ඔයාට පෙනේවි වැව ආසන්නයේ ඇති සැබෑ ම වගුරු බිම. මේ කුරුලු ගායනයට කොළ කොට්ටෝරුවෙකුත් එකතුවෙලා. හදිස්සියේ ම, කුරුලු පිවිතය ශ්‍රව්‍යමය වර්ණාවලියකට අවතීර්ණවෙලා. මම ආයෙ බිලිං ගහ ගාවට එන්නම්. ලතින් භාෂාවෙන් බිලිං ගහ හඳුන්වන්නේ, *Averrhoa bilimbi* ලෙසින්. ඒ නමේ කියැවෙන *Avarosa* ඇත්තටම අරාබි දාර්ශනිකයෙක්. අරාබි ජාතිකයෙකුට ගෞරවයක් විදියට පවතින, ඉන්දුනීසියාවේ මලකස්වලින් ආව, ගහක් අපිට මෙහේ තියෙනවා. මලකස් ඇත්තටම 'කුළු බඩු දූපත්' විදියට බොහොම ප්‍රසිද්ධ වෙලා තිබුණු දූපත් සමූහයක්. ඒ වගේම, යුරෝපීය නාවිකයන් ඒ වෙනුවෙන් සටන් කළ නිසා බොහොම අමිහිරි සහ කටුක ඉතිහාසයක් ඒකට තියෙන්නෙ. අපි ඉන්නෙත් බටහිර වෙරළ තීරයේ එක්තරා විදියකින් ගාල්ලට ආසන්න, ආයෙමත් නාවික සම්බන්ධතා තියෙන ප්‍රදේශයක. ගාල්ල කියන්නෙ, 1500 දී අනම්බයකින් පෘතුගීසින් සහ ඉන්පස්සේ ලන්දේසින් ආව තැන. කොහොමවුණත් මේ මිනිස්සු පරක්කු වෙලා ආව අය. මොකද, අපිට එතකොට හිටියා ඒන නාවික සෙන්පතියෙකු වුණු සෙන්. ඒමොකද මෙතන තමයි ඒන නාවික බලඇණි ඇවිත් එයාලාගේ නාවික යාත්‍රා නැංගුරම්ලා නවත්තලා තිබුණු තැන. අපි ඉන්නෙ, නැගෙනහිර ඉඳලා බටහිර දක්වා ගමන්කරන වෙළඳ මාර්ගයක මැද තැනක නිසා, වාණිජ අවධානයයි යුධමය අවධානයයි කියන දෙක ම අපිට ලැබුණු එක පුදුමයක් හෙවේ.

[11:48] අපිට පේනවා ලස්සන මැහෝගනී ගස් කීපයක්. මම දන්නේ නැහැ මේවා කොච්චර පරණද කියලා. මම අනුමාන කරනවා ඒවා අවුරුදු 20-30ක් වෙන්න පුළුවන් කියලා. මැහෝගනී ඉතා ම හොඳ දැඩ් නිවර්තන දැව වර්ගයක් නිසා, ලෝකය පුරා ම පුළුල්ව ව්‍යාප්ත වන ලෙස වගාකරලා තියෙනවා. ඇත්තටම මේ ගහ මධ්‍යම ඇමරිකාවේ සහ බටහිර ඉන්දීය කොදෙව් දූපත්වලින් සමිභවය වෙන්නෙ. *Swietenia mahogani* කියන නම හරිම සිත්ගන්නාසුලු එකක්, මොකද ඒකට

ලන්දේසි බලපෑමක් තිබෙන නිසා. Swietenia කියන කොටස ලන්දේසි උද්භිත විද්‍යාඥයෙකුට ගෞරවයක් ලෙස යෙදූ නමක් සහ mahogani කියන්නේ දේශීය නමක්. මේ වගේ වටිනා දෙයකට, එක්තරා ඔලමොට්ටල විදියේ ලන්දේසි සම්බන්ධයක් තියෙන එක ගැලපෙනවා. මොකද, ශ්‍රී ලංකාව යටත්විජිතයක් බවට පත්කළ යුරෝපීය නාවික බලකෝන්ද අතරින් ලන්දේසීන් එක් පිරිසක්. සිංහල වාග්මාලාවේ අපිට තියෙනවා ලන්දේසීන්ගෙන් අරගත්තු ගොඩක් වචන. කෙසෙල් ගහට එතායිත් මෙහෙම ලන්දේසීන්ට සම්බන්ධතා තියෙන ගස් තියෙන එක හොඳයි. ඒ මොකද කියනවා නම්, අපිට තියෙනවා ලන්දේසීන්ගෙන් ආව, කෙහෙල් කොලේ බත් (lamprais) කියලා බත් හා සම්බන්ධ කෑමක්. අපි ඒ බත ඔතන්නේ මොකකද? අපි ඒ බත ලස්සන, ස්වාභාවිකව ම පහසුවෙන් දිරාගෙන, තිරසාර ඇසුරුම් ආකාරයක් වන කෙහෙල් කොලේ ඔතනවා.

[13:07] ලෝකය පුරා මේ Genus Musa වර්ගයේ(කෙසෙල් ගස අයත්වන ශාක ප්‍රභේදයේ නම) විශේෂ 80ක් පමණ තිබෙනවා. ඒ වර්ගයේ සේරම පලතුරු ආහාරයට ගන්න සුදුසු ඒවා නෙමෙයි. ඒවගේ ම, ඒවා පැහැදිලි ලෙස ම, පරම්පරා ගණනාවක්, අවුරුදු සිය ගණනක් තිස්සේ, දැන් අපි පලතුරු විදියට දන්න ප්‍රභේද දක්වා එන්න අනුගත වෙලා නවීකරණය වෙලා තියෙනවා. ඒක බොහොම ආසාතිතෙත ශාකයක්. මොකද, මල් පිපුණට පස්සෙ, කඳ මැරෙනවා. හැබැයි, පොළොව යටින් රයිසෝම් ශාක අංකුර (rhizomes) මතු වෙනවා. ඉතින් ඒක එක්තරා විදියකින් මරණය ගැන නොදන්න ශාකයකට සමානයි. මොකද, ඒක ඊළඟට එන පරම්පරාවලට වැඩෙන්න ඉඩදෙන, වයාගේ ම රයිසෝම් හරහායි ජීවත්වෙන්නේ.

[13:49] මගේ වටේට තියෙන තවත් දේවල් මොනවද කියලා වටපිටාව දිහා බැලුවොත්, හුරුපුරුදු සහ හැමතැනක ම වාගේ තියෙන Mangifera indica නම් විද්‍යාත්මක නාමයෙන් හඳුන්වන අඹගසක් තියෙනවා දකින්න පුළුවන්. දැන් මේක ඇත්තටම, හරි ආසාතිතෙත Anacardiaceae කියන පවුලෙයි ඉන්නේ, කපු ගහත් ඉන්නේ මේ පවුලේ. ඒ ගස්වල තියෙන පොදු ලක්ෂණය තමයි, ඒ හැමෝට ම තියෙනවා මේ කිරි පාට යුෂ. අරලිය වගේ ගස්වල තියෙන ඒ කිරි විසවෙන්නත් පුළුවන්. ඔයාට මෙතන දකින්න ලැබෙන අඹ ගහ, බොහෝදුරට එක්තරා මොහොතක දි වල් පැළෑටියකින් සම්භවය වූ ගහක් වෙන්න පුළුවන්. නමුත් මේවෙද්දී, එය උද්‍යාන ශාක ප්‍රභේදයක්. මේ වගේ ම තව උද්‍යාන ශාක විශේෂ තියෙනවා. හැබැයි ශ්‍රී ලංකාවේ දේශීය අඹ ගසත් තියෙනවා. ඉතින්, වල් අඹ (Mangifera zeylanica) කියන්නේ වැසි වනාන්තරවල හැදෙන ගහක්. ඔයා මේ දිහා බැලුවොත් ඔයාට පෙනේවි වැසි වනාන්තරයක සහජ ගුණයෙන් උරුම ලක්ෂණ. ඔයාට දකින්න ලැබෙනවා, මේ අඹ ගහට තියෙනවා අතු බෙදෙන හරියට වෙනකම් සෘජුවම ඉහළට ගිය උස කඳක්. වයා උත්සාහ කරනවා අහසට ම යන්න. ඒක තමයි වැසි වනාන්තරවල ගස් සාමාන්‍යයෙන් කරන්නේ.

[14:51] අඹ ගහට එතායිත්, කඳුරු ගහ නමින් හඳුන්වන ගහක් දකින්න පුළුවන්. අඹ ගහ වගේ ආහාරයට ගන්න පුළුවන් පලතුරක් නෙමේ කඳුරු. මේ ගහ ගැන තියෙන්නේ හොඳ ආරංචියක් නම් නෙමෙයි. ඔයා මේ ගහේ පලතුර කෑවොත්, ඒක විෂවේවි, ඔයා හොඳටම අසනීප වේවි.

[15:08] වැවේ ඉවුරේ, ගස් ගොඩක් තියෙන බව මට ජේනවා. Cerbera ගස් නැත්නම් Cerbera odollam නමින් හඳුන්වන ශාකයක් තියෙනවා. මේවා, හාත්පසින් ජලය සහිත වගුරැබිම් ආශ්‍රිත පරිසර පද්ධතිවල හමුවෙන, ආවේණික ලාක්ෂණික ගුණ බොහොමයක් තියෙන, කුඩා උස (උසට හරියන කඳ ප්‍රමාණයක් ඇති)ගස්. මේ ගස්වලත් පලතුරු විසයි. හැබැයි මේක දේශීය ශාකයක් හින්දා, ලංකාවේ සත්තු සහ කුරුල්ලෝ මේවා ආහාරයට ගන්න හැඩගැහිලා ඉන්නේ. ඒ වගේම, මෙතන ශ්‍රව්‍ය දර්ශනත් හරිම ආකර්ෂණීයයි. මම අදහස් කළේ, මේ දැන් (ඉන්දියානු) ඉරි ලේනෙක්

(Palm Squirrel) නාද කරනවා ඇහෙනවා. පුංචි, ලෝටන්ගේ සූටික්කා (පැණි කුරුල්ලා – Loten's Sunbird) වගේ කුරුල්ලෙක් මට ඉහළින් පියඹාගෙන යනවා. අපිට උඩින් පියාසර කරන්නේ, ලංකාවට ආවේණික පක්ෂි විශේෂයක් වන ශ්‍රී ලංකා ගිරා මලිත්තා (Sri Lanka Hanging-Parrots). ශ්‍රී ලංකා හරිත අධිරාජ්‍ය පරෙවියා හෙවත් හීල මහ ගොයා (Sri Lanka Green Pigeons) නද කරන හඬත්, තවත් ආවේණික පක්ෂියෙක් වන හින් කොට්ටෝරු (Small Barbet) පෝඩුවක් යුග ගීයක් ගයන හඬත් අපිට මෙනෙදි අහන්න පුළුවන්. වරක් ඔයා තීරණය කළොත් නියමිත ස්ථානයක ගස් හිටුවන්න, ඉන්පස්සේ ඔයාට පෙනේවි සත්තු සහ විශේෂයෙන් කුරුල්ලන් ඒවායේ වාසස්ථාන පිහිටුවාගන්න හැටි.

[16:25] දැන් මං අවන්හල් සහිත ප්‍රදේශයට ඇවිදින ගමන් ඉන්නේ. මෙතන තියෙන එක් සංකේතාත්මක ගහක් වෙන්නේ අරලියා ගසයි (Frangipani tree). මට තේරෙන විදියට බාවා ගස් දෙකක් එකතුකරලා, ඒවායේ අතුඉති පිටතට විහිදලා ඊටපස්සේ අහස ඉහළින් සිටින සේ මේ ලස්සන ගෝලාකාර වියනක් වගේ හැඩයක් ලැබෙන විදියට ඒවා හැඩගස්වලා තියෙනවා. අරලියා ගස්, ඇත්තටම දේශීය ගස් වර්ගයක් නෙමේ, එහෙම වුණත්, ඒවා පන්සල්වල බොහොම සුලභ සහ සම්මත ලක්ෂණයක්. ඒ මොකද, මේ අලංකාර සුවඳවත් මල් හරිම ජනප්‍රියයි පන්සල්වල මල් පුජාවලට. අරලියා ගහ ඇත්තවශයෙන් ම, මධ්‍ය ඇමරිකාවෙන් ආවේ. ලතින් නම වෙන්නේ, Plumeria. මෙතන තියෙනවා Plumeria Obtusa හෝ Plumeria rubra, රතු අරලියා මල්. Plumeria නම ඇත්තෙන්ම ප්‍රංශ උද්භිද විද්‍යාඥයෙකුට ගෞරවයක් වෙනුවෙන් භාවිත කළ නමක්. ඔයාට දකින්න ලැබේවි, මේ දේවල් කොතරම් ජාත්‍යන්තර (වශයෙන් බැඳිලා ද) කියලා.

[17:25] මම තණපියලි පිරුණු උයන්බිම හරහා අවන්හලෙන් ඉවතට ඇස් අරන් ගිහින් වැවේ වතුර දිනා බලද්දි, එහි පිරිලා තියෙනවා මේ Dillenia ගස්. මේ ගහට Dillenia කියන නම තියලා තියෙන්නේ, ඔක්ස්ෆර්ඩ් විශ්වවිද්‍යාලයේ උද්භිත විද්‍යාව පිළිබඳ මහාචාර්යවරයෙක්ට ගෞරවයක් වශයෙන්. ඉතින් ඔයාට පෙනේවි, ඔයා නිවර්තන උද්‍යානයක හිටගෙන ඉන්නකොට ඒක ශ්‍රී ලංකාව ද, මැලේසියානු අර්ධද්වීපය ද හැත්තමි මධ්‍යම ඇමරිකාව ද, ඔයා කාගෙ කවුද කොහෙද කියන එක මේවනවිටත් ලෝක මට්ටමේ දෙයක් බව. ඔයා දන්නවා ඇත්ත වශයෙන් ම ගස් අපි එන්නත් කලින් ඉඳලා මෙහෙ තිබුණු බව. හැබැයි, 15 වන සියවසේ චීනර ඉඳලා අද වෙනකල් ම පැවැතුණු ඒ ගවේෂණයේ අරුම පුදුම කාල පරිච්ඡේදයට ඒ අය ගරුකරනවා.

[18:12] මට තවත් ගහක් පේනවා, ඒ Mesua ferrea ශාකය. මේ ලංකාවේ බහුලව සිටුවනු ලබන නා ගසයි. ඒ ගහේ හොඳ දැව තියෙනවා. අලංකාර සුදු පාට මල් තියෙනවා. ගහේ කොළ ලස්සන රතු පාටකට හැරෙනවා. ඒනිසා මේ වගේ සුන්දර නිවර්තන උද්‍යානයක් වෙනුවෙන් අලංකරණය විදියක් හැටියට වගේ ම මේ වගේ දේශීය දෙයක් දකින්න ලැබෙන එක සතුටක්.

[18:48] මම මේ Field of Jars ප්‍රදේශයේ තියෙන හොර ගහ දිහාට යනගමන් මේ තල් ගහ දිනා බලන්න ටිකකට නැවතුණා. දැන් මේ මාළු වලිග(හැඩයේ කොළ තියෙන) තල් ගහ දිනා බලමින් ඉන්නේ. ඔයාට පෙනේවි ඇයි මේකට මාළු වලිග (Fish-tail) තල් කියලා කියන්නේ කියලා, මොකද ඒ පත්‍රිකා බෙදිලා තියෙන්නේ මාළුවෙක්ගෙ වලිගයක් වගේ. අපි මුලින් ම තල් ගැන කතාකරමු. තල් පවුල, Arecaceae කියන්නේ හරිම වැදගත් ශාක පවුලක්. ඒක ලෝකේ වාණිජ වශයෙන් වැදගත් ම ශාක පවුලක්. හැමතැනක ම වගේ දකින්න තියෙන පොල්ගහ කියන්නේ එයින් එකක්. පොල් ගහ (coconut palm) වගේ දෙයක් එක්ක අපිට තියෙන සම්බන්ධය හින්දා, මේක වැලි සහිත වෙරළක හැදෙන ගහක් වෙන්න ඕනේ කියලා ඔයා හිතනවා ඇති. හැබැයි තල් ගස් ඇත්තටම වියාලගෙ උපරිම විවිධත්වයට ළඟා වෙන්නේ වැසිවනාන්තරවලදීයි. නිසැකවම එයින් එකක් වුණු

මාළු වළඟ තල් ගස්වලට වැස්වනාන්තරවල නිම්නතුම්වල වැවෙන්න ස්වයං-ධීප තියෙන බව ඔයාට දැනගන්න ලැබේවි. කිතුල් ගහට (Kithul Palm) වාණිජ වටිනාකමක් තියෙනවා, මොකද මිනිස්සු ඒකෙන් කිතුල් හකුර හදන නිසා. මේ සුවිශේෂ තල් ගහ බොහොම සුන්දර ගහක්. ඒකට එක්තරා අරුමෝසම් පෙනුමක් තියෙනවා සහ ඒවා උයන්වතු සම්බන්ධ හේතු මත බහුලව වගාකර තියෙනවා. ඒක කුඩා සුන්දර ගහක්. තෙතමනය සහිත පහත්බිම්වල ඔයා ඉන්න බවට හැඟීමක් විය ලබාදෙනවා. ඒ ගසේ පත්‍රවල හැඩ එක්ක එක්තරා වාස්තුවිද්‍යාත්මක හැඩයක් ගනට තියෙනවා. වාණිජ වශයෙන් ප්‍රයෝජනවත්. ඔයාගේ උද්‍යානයේ තියාගන්න හැම අතින් ම සුදුසු බහුවිධ ප්‍රයෝජන සහිත සුපිරි ශාකයක්.

[20:37] තල් පවුලේ ශාක ගැන මම ලියලා තියෙන *A Naturalist Guide to the Trees of Sri Lanka* ('ශ්‍රී ලංකාවේ තුරුවැල් සඳහා පරිසරවේදියෙකුගේ මාර්ගෝපදේශයක්') කියන පොතේ සඳහන් වෙන යමක් මට කියවන්න අවශ්‍ය යි. මේ පොතේ මෙහෙම සඳහන් වෙනවා, 'තල් පවුලේ ගස්, විවෘත ධීපක ශාක (angiosperm) කිහිපයක් සකසයි. උදාහරණයක් ලෙස මල් පිපෙන ශාකය, coco de mer නම් තල් වර්ගයට අයත් ශාකය කිලෝ 30ක් ධර විශාලතම විවෘත ධීපක (angiosperm) පලතුරයි. දිග ම කඳුන් ඇත්තේ Calamus manan නම් ශාකයට යි. ඒ ගසේ කඳට මීටර් 200ක් දක්වා ඉහළකට ප්‍රභාවය හැකියි.' ඒ ශාකය ලංකාවේ අපිට නැහැ. හැබැයි අපිට ඇත්තටම Calamus plants ශාකය තියෙනවා, ඔයා සිංහරාජ රක්ෂිත වනාන්තරයට ගියොත් දකින්න ලැබේවි. ආයෙමත් කියවන්න ගමු, 'ලෝකයේ විශාලතම පුෂ්ප මංජරිය ඇත්තේ Corypha umbraculifera ශාකයටය. මීටර හතහමාරක් දක්වා දික් වන එහි මල් මිලියන 10ක් පමණ පිපෙයි.' ඒ ගැන හිතන්නකො. මල් මිලියන 10ක් තියෙන එක පුෂ්ප මංජරියක්. ඉතිං මේ තල් කියන්නෙ ඇත්තටම අපූරු ශාක පවුලක්.

[21:40] මට පිටිපස්සෙන් කළු වඳුරෝ රංචුවක් (Purple-faced Leaf Monkeys) ගස් අස්සෙන් වේගයෙන් පැන පැන යමින් ඉන්නවා. මෙයා විශේෂ වඳුරෙක් මොකද, මෙයා ශ්‍රී ලංකාවට ආවේණිකයි. ලංකාව හැර ලෝකෙ වෙන කොහෙවත් මෙයාලා හොයාගන්න නැහැ. ඒ අය දකුණු දික්බාගෙන් ආව සත්තු කොට්ඨාසයක් වගෙයි පේන්න තියෙන්නෙ. ඒ අයගේ පිටේ තියෙනවා ලොකු අළු පැහැ පැල්ලමක්. හරියට වයාලා සුදු පාට කලිසමක් ඇඳලා වගේ.

[22:05] කොස් ගහ ආහාර ප්‍රභවයක් විදියට කොයිතරම් වැදගත්ද කියනවා නම්, ඒ ගහේ වටිනා දැව අරගන්න කොස්ගස් කපන්න බැහැයි කියලා ශ්‍රී ලංකා රජය නියෝගයක් තිබුත් කළා. ඒ ඇයි? මොකද ඒ දුප්පත්කම තුරන් කිරීමේ පියවරක් නිසා. කොස් ගහකට පුළුවන් අවුරුදු 30 ඉඳලා අවුරුදු 40 වෙනකම් කාලයක් ඵලදාව දෙන්න. ලංකාවේ මිනිස්සු හිතනවා ඇති මේක ලංකාවට ආවේණික ශාකයක් කියලා. මොකද, ඒ අයට ඒ තරමට පුරුදු නිසා. ඒ මොකද, කොස් ගෙඩි ක්‍රම කිහිපයකට ම භාවිත කරන නිසා. ඔයාට පුළුවන් කහපාට මාංසමය පලතුරක් විදියට ඒක අමුටුවෙන් කන්න. කොස්ගහ ලංකාවෙන් පැවත එන ශාකයක් නෙමේ. ඒක බොහෝදුරට, ගිනිකොණදිග ආසියාවේ කොතැනක හරි ප්‍රභවය වූ ගහක්. ඊට නෂකම් කියන අනෙක් ශාක වර්ග වන, දෙල් එන්නේ මැලේසියාවෙන් සහ ඉන්දියාවේ ලෝකෙ ඒ රට ආශ්‍රිත කලාපයෙන්. කොස්ගස ලංකාවට ආවේණික ගහක් නොවන බවට දෙන්න පුළුවන් ඉඟියක් තමයි, වැහි වනාන්තරයක හැදෙන ගහක පෙනුම. ඒ හැඟීම තියෙන ගහක් වුණත්, මිනිස් ජනාවාසයක් නොතිබුණා නම්, ඔයාට කවදාවත් ඒ ගහ දේශීය වනාන්තරවල හොයාගන්න වෙන්නෙ නැහැයි කියන කාරණය.

[23:18] මේ ගහ ආයෙමත් වෙනත් තැනකින් මෙහි අරගෙන ආව, පසුව ස්වභාවිකරණය වුණු ගහක්. ඒ ගහ දේශීය ක්ෂේත්‍රයේ කොටසක් විදියට බොහෝලෙස ම වැළඳගෙන තියෙන බව ඔයා දන්නවා.

ඒවගේම, කළු වඳුරා ප්‍රීතියෙන් ප්‍රීතියට පත්වෙනවා, කොස්ගෙඩි මෙහෙට අරගෙන ආව එක ගැන, මොකද ඒක බොහොම හයිසව්ඩවන ආහාරයක්. කොළඹ වගේ නාගරික ප්‍රදේශවල තමන්ගේ වාසස්ථාන ක්‍රමයෙන් අඩුවෙමින් යද්දී, කැලෑ වඳුරෝ තමන් මේ පෙදෙස්වල හැසිරෙන්න බලපාන එක හේතුවක් තමයි, මේ පැරණි කොස් ගස් තවම තිබීම. අවාසනාවට වගේ, මේ කළු වඳුරොයි මිනිස්සුයි අතර ඇතිවෙන ගැටලු කිහිපයක් ම තියෙනවා. ඒවායින් එකක් තමයි මේ කොස්ග ස්. ඒවා පණ ඇති මායිම් සලකුණු කරන්නෝ. මිනිස්සු ඉඩමක් මිලදීගත්තම මොකද කරන්නෝ? එයාලට වුවමනා වෙනවා, තාප්පයක් බැඳලා තමන්ගේ මායිම ලකුණුකරන්න. ඉතින් එයාලට කොස් ගහ කපන්න අවසර ලැබුණොත් එයාලා වැටමායිම විදියට තිබුණු කොස් ගස් කපාදානවා. ඒ අය මේ විශාල වැට හැදුවා. ඒ කියන්නේ, කළු වඳුරාටත්, කොස් ගස් වගේ දේවල් මත පිවිතය රැඳෙන, යැපෙන තව ගොඩක් දේශීය කුරුල්ලන්ට සහ කෘමීන්ටත් කිසිම ආහාරයක් ලැබෙන්නේ නැති බවයි.

[24:31] වාස්තු විද්‍යාඥයින් නිර්මාණ කරන්නේ කැලේ සත්තු එක්ක ගැටුම් අඩු කරන්න නෙමෙයි. අපි ඉන්න තැන්, අපි වටා තියෙන පරිසරය සහ ඉන්න සත්තු කියන මේවා බදා වැළඳගෙන, කලකෝලාහල නිර්මාණය වනවිදියකට නැතිව, ගැටුම් සමනය වන හැටියට වාස්තුවිද්‍යාඥයන් ඔවුන්ගේ සැලසුම් සැකසිය යුතුයි. කළු වඳුරා දේශීය, ලංකාවට ආවේණික සහ දැන් භූ දර්ශනයේ කොටසක් විතරක් නෙමේ සංස්කෘතියේත් කොටසක් වන මිත්‍රශීලී විදෙස් ශාකයකින් වාසි ලබනවා. මොකද, සුපවේදය පැත්තට බරව හිතුවොත් ඔයාත් දන්න විදියට, බොහෝ ලාංකිකයන්ට, කොස් ව්‍යාපනයකට වඩා ලාංකේය වන වෙන දෙයක් තියෙන්න විදියක් නැහැ.

[25:18] දැන් මම ලුණුගඟ උද්‍යානයේ Field of Jars කියන පැත්තට ඇවිත් ඉන්නේ. මගේ පසුබිමේ ඉඳන්, ආවේණික පක්ෂියෙකු වන ශ්‍රී ලංකා මහ රත් කැරලා (Sri Lanka Flameback) හද දෙනවා. ඒවගේ ම පහතරට තෙත්බිම් ආශ්‍රිතව වැවෙන ගස් ගණනාවක් මායිම්ව සිටින විදියට සුන්දර අඩකඳු හැඩැති පොකුණක් මෙහි තියෙනවා. Dillenias ශාක කිහිපයක්, Cerbera කිහිපයක්, වැටකෙයිසා (Screw Pine) ගහක්, මාළුවළුග තල් ගහක් (Fishtail Palm), පුවක් (Betelnut Palm) ගහක් ඔයාට දකින්න පුළුවන්. අවසාන වශයෙන්, මම මේ දැන් බලාගෙන ඉන්නේ, හොර ගහක් (Dipterocarpaceae) දිනා. මේවා තමා නිවර්තන කලාපයේ වනාන්තරවල යෝධයෝ. පෙට්රෝ රසායන ද්‍රව්‍යය(බොරතෙල් හෝ භූමි වායුවෙන් ලබාගන්නා ද්‍රව්‍යයක්) නොයාගන්න කලින්, 1970 ගණන්වල මැලේසියාවේ ආර්ථිකය ගොඩනැගුව වනාන්තර යෝධයන් මේ අයයි. ඒනිසා වනවාසින් නැත්තම් වන ආරක්ෂක නිලධාරීන් මේ ගස්වලට ආදරෙයි. මොකද, එයාලා හරිම දැඩි සහ අඩි 100ක් හෝ ඊට වැඩි උසකට හෝ අතු බෙදෙන්නේ නැතිව ම කඳ පමණක් අහස දක්වා ප්‍රභාවෙන තරමට උස යන නිසා. එයාලාට තියෙනවා දිගු දැව කැබලිවලට ඉරන්ත බොහොම පහසු, (පොළෝ මට්ටමේ සිට ඉහළට නැගුණු අතු නොබෙදුණු කඳ කොටසට අයත්)සෘජු දැව කඳක්. Dipterocarps ගහ කියන්නේ, හැම ශ්‍රී ලාංකිකයෙකු ම දැනසිටිය යුතු ගහක්, හැබැයි අපි දන්නේ නැහැ. සමහර විට අපි ඒකෙ පලතුරුවත් කොලවත් ව්‍යාපනයකට හෝ වෙනත් ආහාරයකට නොගන්න නිසා සහ ඒවා ආරක්ෂිත වැසි වනාන්තර වලින් ඇරෙන්න අතුරුදහන් වෙලා තියෙන නිසා වෙන්න පුළුවන්, නමුත් මේ ගස් සුවිශේෂයි, අපිට තියෙනවා වර්ග 52ක් වියන් 51ක් ආවේණිකයි, ඒවා හරිම රසවත් පැරණි සහ භූවිද්‍යාත්මක ඉතිහාසයකට අයත්.

[26:46] මීට කාලෙකට ඉස්සර, ලෝකේ දකුණු දිසාවේ පිහිටි ගොන්ඩ්වානා මහද්වීපික භූමිපෙදෙසක් තිබුණා. එය අප්‍රිකාව, ඇන්ටාක්ටිකාව, ඕස්ට්‍රේලියාව සහ දකුණු ඉන්දීය භූතැටි දක්වා බෙදී ගියා. ඉන්දියාවයි ශ්‍රී ලංකාවයි එක්ක තිබුණු ඉන්දීය භූ තැටිය හිමාලය එක්ක වේගයෙන් හැප්පිලා, හිමාලය කඳු වලලේල නිර්මාණය වුණා. ඒක නොනැවතී දිගට ම පවතින ඝට්ටනයක්. අපි තවමත්

යුරෝසියාවට (යුරෝපය සහ ආසියාව) කැබෙමින් සිටින නිසා, හිමාලය හැම අවුරුද්දේ ම ටිකින් ටික ඉහළට යමින් ඉන්නවා. නමුත් ඒ පළවෙනි සට්ටනයට කලින්, දකුණු ආසියාතික භූතැටිය ගිනිකොනදිග ආසියාවට විරුද්ධව ලිස්සා ගියා. ඒ සුළු ගැටීමේ දී Dipterocarps වීඩ්ස් ඉවත්වෙලා, ගිනිකොනදිග ආසියාවට මුහුණු. Dipterocarps ශාක විශේෂ 500ක් විතර වැඩෙන, ඒ වර්ගයේ දැකිය හැකි ඉහළ ම ශාක විවිධත්වය දැන් එහෙ බෝනියා දූපත්වල පවතිනවා. ඒකට ස්තූතිවන්ත වෙන්න විශාලව ලැබුණා ආසියාවේ ප්‍රධාන ම භූමිය, වියට්නාමය, තායිලන්තය, මැලේසියාව වගේ රටවල්වලින් විශාලාව හමුවෙන විදිනට. මැලේසියාව වගේ රටවල් වචනයේ පරිසමාප්ත අර්ථයෙන් ඩොලර් බිලියන ගණන් හම්බකරලා තියෙනවා දැවවලින්. ලංකාවේදී නම් මේක ඔයාට ඔයාගේ ගෙවත්තේ හිටවුන්න පුළුවන් ගහක් නෙමෙයි. මොකද, මේක බොහොම විසාල ගහක්. ඒනිසා ඔයාගේ, ඔයාගේ අසල්වාසින්ගේ සහ අසල්වාසින්ගේ අසල්වාසින්ගේ හිවාසවලට ගහ කඩාවැටීමේ අවදානමක් හැමවෙලාවේ ම තියෙනවා.

[28:04] නමුත්, පොදු අවකාශයන් හිමි අය හෝ ලුණුගඟ වගේ විශාල උද්‍යාන ඇති අය හෝ වෙනත් බොහොමයක් හෝටල් සබැඳි ඉඩකඩම් ඇති අය හෝ ඒ කියන සියලු ආකාරවල මිනිසුන්ට මේ Dipterocarps ශාකය ආයෙමත් වගාකරන්න පටන්ගන්න සහ නැති වුණු අතීතය ප්‍රතිනිර්මාණය කරන්න පුළුවන් නම්, එහෙම දෙයක් වෙනවා දකින්න ලැබෙන එක සතුටක් වේවි. ඔයාට පුළුවන් නම්, අපිට අහිමිවුණු වැසිවනාන්තර ආය ලබාගන්න, එතකොට අපිට ආයෙමත් පහත්බිම්වල Dipterocarps වනනිරු ලැබේවි. ඒක හරි ම ලස්සන යහපත් දෙයක් වේවි. මෑතක් වෙනකල් ම ඒවා අපිට තිබුණා. මොකද, 19 වෙනි සියවසේ දී කපිතාන් ලෙජේ තමන් ලියූ *History of the Birds of Ceylon* කෘතියේ දී සඳහන් කරනවා, දැනට කොළඹ නගර මධ්‍යයට ඉතා ම ආසන්න දේශපාලන අගනුවරක්ව පවතින කෝට්ටේ ප්‍රදේශයේ දී, ශ්‍රී ලංකා වත රතු මල් කොහෙකුට (Red-faced Malkohas) වෙඩි තැබූ බව. එයා වැනිවනාන්තරවල වෙසෙන කුරුල්ලෙක්, ඒකෙන් පැහැදිලි වෙනවා අපිට විශාල පරාසයක පහත්බිම් Dipterocarps වනාන්තර තිබුණු බව. නමුත් ඒවා අහිමිවුණා එක්කෝ කෘෂිකාර්මික කටයුතු වෙනුවෙන් වනාන්තර චලිපෙහෙළි කිරීම නිසා හෝ ඒවා වාණිජ වශයෙන් වැදගත් නිසා. මිනිස්සු සැරන්සැරේ ගිනින් ඒවා එකින් එක කපාදැමීමා. අපිට ඒවා අහිමි වුණා. ඉතින් මම හිතනවා, ලුණුගඟ වගේ ඉඩකඩ දේපළවලට පුළුවන් කියලා, අපිට අහිමි වුණු ගස් ආයෙම අරගෙන ඒම වෙනුවෙන් කොටස්කරුවෙක් ලෙස දායක වෙන්න.

[29:23] *Tree Talks* වෙත සවන්දීම පිලිබඳව ඔබට ස්තූතියි. මෙම පෝඩිකාස්ටිහි හිමිකම ජෙෆ්රි බාවා භාරය සතුය. සියලුම හිමිකම් ඇවිරිණි. සියලු ශ්‍රව්‍ය සහ දෘෂ්‍ය පටිගත කිරීම් Geoffrey Bawa Curatorial සමූහය විසින් අදාළ ස්ථාන වෙත ගොස් ලබාගන්නා ලදී. මේ සම්බන්ධයෙන් ඔබට යම් ප්‍රශ්නයක් හෝ අදහසක් තිබේ නම්, කරුණාකර assistant.curator@gbtrust.net ඔස්සේ අප හා සම්බන්ධ වන්න. ඔබේ අදහස් දැනගැනීමට අපි කැමැත්තෙන් සිටිමු.

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ

සිල්වා විජයරත්න, ගෙනාන්. *A Naturalist's Guide to the Trees of Sri Lanka* ('ශ්‍රී ලංකාවේ තුරුවැල් සඳහා පරිසරවේදියෙකුගේ මාර්ගෝපදේශයක්') ඔක්ස්ෆර්ඩ්, බ්‍රිතාන්‍යය. John Beaufoy ප්‍රකාශන ආයතනය, 2019.



GEOFFREY BAWA TRUST